

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 28. junija 1865. ~

Gospodarske stvari.

Gospodarji! spomnite se nemške detelje.

Letos bo v več krajih huda pela živinski klaji. Ugoden čas je tedaj, da „Novice“ iznova povzdignejo svoj glas za deteljo, ki se po pravem imenuje lucernska detelja, ker so jo v Lucerni na Švicarskem prvi začeli pridelovati; navadno ji pri nas pravijo „nemška detelja“, ker naši ljudje radi imenujejo „nemško“ vse, kar jim doide od kod drugod; v nekterih krajih jo vendar tudi po domače imenujejo „meteljka“, ker košato raste kakor metlja.

Koristi te detelje sploh so, da ne napravi samo njive rodovitneje, ampak ti utrdi in zboljša polje v bregu, ti donaša o suhih letih in v peščenih krajih, ker s koreninami svojimi globoko sega v zemljo, veliko živinske klaje, in je gotova pomoč gospodarju v tacihi časih, kadar je v stiski za klajo.

Za južno-evropejske kraje je ta detelja najbolj važna in najbolj gotova klaja, ker se ravno v teh krajih zastran toplega podnebja in bolj suhega sveta štajarska ali tako imenovana rudeča detelja še v strnišču kakor tudi že odrastla rada posuši, in gospodarja le meteljka s turško deteljo (esparseto) vred iz stiske reši. Kakor gosp. Metzger piše, si gospodarji v nekdanjem porenskem palatinatu (Rheinpfalz), kjer nimajo obilo travnikov, pomagajo samo z meteljko, da morejo svojo precej obilo živino brez posebne skrbi prerediti.

Naj si naši gospodarji dobro zapišejo za uho to resnico!

Posebna korist blagoslovne meteljke je ta-le:

1. Neprecenljive vrednosti je ta detelja takrat, kadar druga detelja ne obrodi ali kakor pri nas pravijo „ne rata.“ Marsikter gospodar je svojo živinico ž njo ohranil, ko so jo drugi morali po slepi ceni prodati.

2. Meteljka se dá od leta do leta skozi 10 ali 15 let, včasih še delj, vsako leto dva- ali še celó štirikrat kositi.

3. Ona ne donaša samo najzgodnejše spomladanske klaje, ampak se tudi najpozneje kosí v jeseni med vsemi deteljami.

4. Košnja meteljke se ujema prav s košnjo štajarske detelje. Prvikrat se more še pred štajarsko kositi; med prvo in drugo košnjo rudeče ali štajarske se pa meteljka že tretjič kosí.

5. Ona se kosí še pozno v jeseni, ko je strnišče navadne detelje že davnej podorano bilo, pa tudi repnega in zelenega perja ni več.

6. Meteljka ne napenja živine tako rada, kakor navadna.

7. Je varniša v vročih in suhih letih, kadar druge rastline za pičo rade zvenejo in se večkrat tudi posuše.

8. Zelena in suha meteljka ni samo zdatna, tem uč tudi prav zdrava in redivna piča.

9. Za konjsko klajo je veliko boljša, kakor navadna, po kateri konji radi dristo dobé in shušajo.

10. Ker meteljka veliko let strpi v zemlji, se letni stroški za obdelovanje njive, gnoj in seme prihranijo, ki se pri drugih rastlinah potrebujejo.

11. Nerodovitni apnéní hribje se, če se z meteljinim semenom posejejo, vrlo obrastejo in za drugo posetev jako izboljšajo.

12. Navadna detelja večkrat opeša, zima jo vzame, miši jo končajo; vsega tega se ni toliko bati pri meteljki.

13. Za suho klajo (senó) je prva in druga košnja meteljke ravno tako dobra, kakor navadna štajarska.

14. Meteljka ne potrebuje tako dobre njive kakor navadna detelja, da ji je le zemlja ugodna.

15. V prvem letu posetve se meteljka suše tako ne vstraši, kakor druga detelja.

16. V gorkih krajih meteljka ni v taki nevarnosti, kakor druga detelja.

Gospodarske skušnje.

* Nova skušnja, da krompir več obrodi. Luksemburški časnik priporoča, naj se krompirju, kadar se sadi, le eno oko in najmočnejše pustí, vsa druga naj se mu pa izrežejo. Nasledek te skušnje je bil, da se je na 2 oralih prostora krompirja, ki se je le z enim takim očesom sadil 797 krompirjev več pridelalo, kakor na enakem prostoru, kjer se je pa krompir z več očesi sadil.

* Sadjoreja v pletenicah. — Da se reja pritlikovcev v pletenicah ali koših posebno dobro obnaša, je sadjorec dr. Fikert se popolnoma prepričal. Videl je v pletenicah izrejena drevesa marsiktere bolezni obvarovana, ki se jim v drugih posodah ali loncih kaj rade pripetijo, v katerih od prekisle zemlje pogostoma boleajo, posebno če ni bila z ogljem pomešana; v kisli zemlji jim začno korenike, posebno pa Janeževemu drevescu in kutni rade gnjiti, drevesca boleajo in se posuše, ako se o pravem času v drugo posodo ne presade in ne prirežejo nagnjite korenine. V pletenicah se pa zemlja nikdar ne skisa, kakor v loncih in drugih posodah, ki nimajo duškov. Da so pletenice za tako rabo jako trdne, je dr. Fikert znotraj in zunaj pomaže s premogovo smolo (katranom) in je na vročem kraju dobro suši, celo leto, ako je treba. Ta smola se tudi na solncu vrlo posuši. Da se pa zemlja sprvega, ko se drevesce zaliva, skoz pletenico ne odplavi, se pletenica, predno se drevesce va-njo posadi, odznotraj z mehkim papirjem obloži; dve poli ga je dovelj za precej prostorne pletenice. Papir toliko časa trpi, dokler

se zemlja dovelj ne usede. Želeti je, da bi se v tej reči mnoge skušnje napravile.

Zdravniške reči.

* Prva pomoč, kadar človeka stekli pes popade. Znani laški zdravnik dr. Ratta priporoča, naj se rana nemudoma z žerečo smodko (cigaro) žge. To je nagla pomoč; ni treba dolgo po razbeljeno železo okrog letati; smodke se sedanjí čas v vsakem borenem selu gotovo dobivajo, in huđi strah pred steklino bi izginil, ki ga dela žereče železo. — (Gotovo je prvo to, da se brž brž pokončá strup, dokler se ne zasede v kri popadenemu. Smodka je res blizo pri rokah, in vrednik „Novic“ je že sam enkrat blizo Ljubljane neki, malo pred popadení deklici vprask steklega psa žgal s svojo smodko. Že poprej pa, predno se to stori, svetujemo, naj si popadeni izpere strup iz rane s svojo lastno vodo (scavnico), ktera je tudi vselej pri rokah, če tudi je človek na samem kje, pa je zato tudi bolje od vsake druge, zlasti mrzle vode, ker po mlačni vodi se ne skrči rana, kakor po mrzli, in se strupene pasje slin vse poplaknejo. Ko je to storjeno, naj se rana žge s smodko. Vred.)

Opomin onim,

ki imajo stare bankovce.

Kdor ima tistih bankovcev (bankanót), ki se glasijo na konvencijni denar, ali, da to vsakemu prav po domače povémo, ki so vsi beli (tedaj ne rudeči in ne zeleni), naj se pisмено obrne do konca prihodnjega leta 1866 do direktije dunajske banke, da mu je zamenja, ker pozneje pride v zgubo. Kdor pa ima bliže kakega trgovca, naj njega te zamene prosi. To je eno. Drugo pa je to, da bankovci po 10 gold. z napisom od 1. januarja 1858 in rudeči, se jemljejo le do konca kimovca (septembra) tekočega leta 1865 pri bankinih kasah, potem pa le na Dunaji pri direktii bankini.

Kdor tedaj tega papirja kaj ima, naj ne zanemari povedanega časa.

Postavne zadeve.

O novem kaplanskem davku.

Drage „Novice“! vé se že od nekđaj pri vsaki priliki krepko ptezate za blagor domovine naše in prebivavcev njenih; vé vse bolj važne nove postave slovenskemu svetu naznanjate in razlagate; zato nam se čudno zdí, da nam niste, kolikor je meni znano, dozdaj še nove postave priobčile, vsled ktere morajo gospodje duhovni pomočniki (kaplani), razun alumnaticum-a, ki se je zdaj zopet v življenje obudil, potem ko je bil že nekoliko let z desetino in tlako vred zaspal, in razun že od nekđaj navadne takse za dekret — še nekak nov davek pod imenom „Anstellungsgebühr“ v državno kaso plačevati. Gotovo bi vsem, kterih se to tiče, jako ustregli, če bi nam povedali, kako se ta nova postava glasi in kdo da je bil njen oče: ali dunajski Reichsrath z ministerstvom vred ali ministerstvo samo. *) — Pa naj je njen oče kdor koli, to je več ko gotovo,

*) Nova postava o pristojbinah (Gebührengesetz), ki jo je potrdil državni zbor, je vstvarila, kakor je znano, ta novi davek. Če tudi ta davek ne šteje po sto gold., vendar Vam radi pritrdimo, da, kjer je malo, tudi malo težko stane. Če se ne motimo, je pa ta del postave le začasen. Upati je tedaj, da ne ostane na veke — do tistihmal pa je treba tolažiti se, kakor se tolažijo vsi, ki jih dandanes težijo davki.

Vred.

da se težko kak davek tako malo opravičiti dá, ko omenjeni novi duhovski davek. — Vsakdo mi bo pritrdil, da je duhovstvo glavna podpora vsaki državi; vendar država naša, ki tako marljivo skrbi za uradnike, vojnike, žandarje itd., se za nižje duhovstvo ubogo premalo zmeni ter vzdrževanje njegovo večidel le revnemu ljudstvu prepušča, ki je samo podpore in polajšanja tako potrebno, ko duša v vicah sv. raja. Vlada dodá iz cerkvenega zaloge samo toliko, kar bira (kollektura), po srednji ceni vzeta, manj od 200 gld. znese. Ali vprašanje je: kako hoče duhovnik dan danes s to malo plačo svojemu stanu primerno živeti in izhajati? kako revnim pomagati, ki imajo večidel le k duhovnemu se zatekati, ki je primoran pri svoji pičli plači večkrat še sam druge nadlegovati in pomoči prositi? Pa ako bi vsaj to, kar je, gotovo bilo; al prav stalno je le to, kar se iz kase dobiva. Biro pa je pri revnih ljudéh, kterim bi človek raje kaj dal, ko jemal, težko pobirati in nabrano še teže prodajati, posebno v krajih, kjer je pomanjkanje veliko, denarja pa malo. Včasih, kakor, postavimo, lansko vino se še nikakor prodati ne dá. Na postranske zasluzke se je pa še manj zanašati. Nekđaj so ti zasluzki morebiti prav obilni bili, tako, da se je zavoljo njih duhovnom tako nizka plača odločila; al zdaj je vse drugače, in ni mi menda treba praviti, da so zadnja leta ti zasluzki, na priliko, za sv. maše, po revnih krajih popolnoma nehali in da tudi drugod zmeraj redkeji prihajajo. Zato ima navadno dandanašnji uradnik, ki je par šol dovršil, veliko več in boljšo plačo od kaplana, ki se je celih 16 let za svoj težavni stan pripravljaj. Uradnik namreč ima svojih 800, 600 ali najmanj svojih 400 gold., za ktere mu ni treba še le okoli beračiti, ampak on je kar o svojem času lepo iz kase potegne. Razun tega ima, kadar se po opraviilih kam vën podá, svoje diéte, v tem ko mora duhovnik vsaki dan, vsako uro vsi fari na postrežbo biti in se mučiti po vročini in mrazu, po kamnji in blatu, po dežji in snegu, kadarkoli je treba in kolikorkrat je treba, pa brez posebnega povračila. Res, da ga viša sveta dolžnost svojega poklica veže v to opravilo in da ga kadaj, ako svoje dolžnosti zvesto opravlja, čaka vse drugo više plačilo nadzemeljsko; al dokler ima potrebščine, kakor vsak drug človek, mora imeti tudi pripomočke za-nje; kadar si po grdih potih škornje raztrga, mu noče noben čevljar zastonj novih napraviti itd. Raztrgan in bos pa duhovnik hoditi ne more.

Prav bi bilo torej, da bi se v tem oziru kaj storilo, in nižemu duhovstvu, ki največ dela v vinogradu Gospodovem, plača vsaj do 500 gld. povišala. Al v tem, ko se govori in piše, da se bo v prihodnje po reorganizaciji uradnikom še kaj več dalo, kakor zdaj imajo, kar jim iz srca privoščimo, se duhovnom vsled nove postave še to malo kratí, kar že imajo. In ker ni kaj od dohodkov enega leta jemati, mora duhovni pomočnik pri nastopu svoje službe, koj od treh let plačati. Pa ako bi to za tri leta veljalo, hajd, hajd; al ne veljá, marveč duhovnik mora, ako je še tisto leto prestavljen, od nove službe zopet za tri leta naprej plačati. Če je torej kaplan v kratkem času večkrat prestavljen, mora zaporedoma davek od mnogoletnih dohodkov plačevati, kterih še videl ni. In to plačevanje se terja večidel kmali po selitvi, ki človeku že tako dosti stroškov prizadene. Uradniki imajo spet v tem oziru lepo. Njim se namreč, ako niso dobili s preselitvijo više službe, stroški za preseljevanje navadno povračajo, tako da jim včasí še kaj dobička ostane; kaplan pa mora sam trpeti, in preseljevanje je dan danes drago, da se res ne govori zastonj: „dvakrat se seliti, je — enkrat pogoreti.“ — Prosimo torej, da bi nam „Novice“ o tej zadevi kaj povedale in nas podučile, ker cerkveni listi, ki se radi